

Handleiding: Werken met de Verteltafel

*Taalontwikkeling, spelverhalen en woordenschatontwikkeling in de kleutergroep en groep 3
(Ook inzetbaar bij het aanleren van een vreemde taal bij oudere leerlingen.)*

Algemeen

Wat is een verteltafel?

Een verteltafel is een thematisch ingerichte speeltafel waarop een verhaal (meestal uit een prentenboek) wordt uitgespeeld met materialen zoals poppetjes, dieren, voorwerpen, stoffen en natuurlijke materialen. Kinderen herbeleven het verhaal, spelen het na of verzinnen nieuwe varianten.

Doelen van het werken met de verteltafel

Werken met een verteltafel draagt bij aan verschillende ontwikkelingsdoelen. De verteltafel:

- **versterkt het verhaalbegrip** door het naspelen en navertellen van het verhaalverloop en het maken van eigen variaties op het verhaal;
- **bevordert mondelinge taalvaardigheid**, zoals vertellen, luisteren, dialogen voeren, vragen stellen en redeneren;
- **stimuleert de uitbreiding van de woordenschat**, doordat kinderen woorden horen, gebruiken en verankeren in betekenisvolle contexten;
- **ondersteunt beginnende geletterdheid**, door aandacht voor verhaalstructuur (begin-midden-eind), rollen, volgorde, plaats van handelen (wie-wat-waar), 'alsof lezen' (of echt lezen), het gebruik van taal als communicatiemiddel en het maken van eigen verhalen;
- **ontwikkelt sociaal samenspel en rollenspel**, waarin kinderen leren samenwerken en afstemmen en leren verwoorden wat ze denken of willen uitbeelden;
- **stimuleert creativiteit en zelfexpressie** door het samen opbouwen van de verteltafel en het spelenderwijs vormgeven van verhalen en situaties.

Stappen in het werken met de verteltafel

1. Kies een geschikt verhaal

Kies een prentenboek dat:

- Rijk is aan herhaling, structuur en dialoog.
- Duidelijke personages en een herkenbare verhaallijn heeft.
- Aansluit bij het actuele thema of de belevingswereld van de kinderen.
- Een beperkt aantal plaatsen van handeling heeft.

Maak een woordenlijst van belangrijke woorden, begrippen en zinnen die in het verhaal voorkomen en die je de kinderen wil aanleren. Zorg dat je deze lijst in het zicht hebt bij het voorlezen en het uitspelen van het verhaal. (Meer tips verderop.)

2. Lees en herlees het boek

- Introduceer belangrijke personages, kernwoorden en kernbegrippen.
 - Lees het verhaal interactief voor (meerdere keren).
 - Focus op belangrijke woorden en zinsneden, gevoelens en gebeurtenissen. Bespreek ook welke personen in het verhaal voorkomen, waar het verhaal zich afspeelt en de volgorde van handelen.
 - Stel vragen en laat kinderen meedenken en voorspellen.
 - Bij het (herhaald) voorlezen kun je variëren in vorm. Denk bijvoorbeeld aan: voorlezen in de kleine kring, voorlezen in theateropstelling met de prenten groot op het digibord, vertellen met een vertelkastje etc.
-

3. Richt de verteltafel samen met de kinderen in

Het samen inrichten van de verteltafel is een waardevolle activiteit op zich. Door kinderen actief te betrekken bij het selecteren, ordenen en plaatsen van materialen, stimuleer je taalgebruik, verhaalbegrip, betrokkenheid en eigenaarschap.

- **Introduceer het doel: “We bouwen het verhaal na om het daarna te kunnen spelen”**

Vertel dat jullie het verhaal gaan uitbeelden aan een speeltafel, zodat jullie het kunnen naspelen. Betrek de kinderen als medeontwerpers van het decor.

“We gaan het boek *Kikker is bedroefd* naspelen. Wat hebben we daar allemaal voor nodig?”

- **Haal het verhaal op en leg dit schematisch vast**

Lees het boek (nogmaals) voor of blader erdoorheen en bespreek samen:

- Wie komen er in het verhaal voor? Wie zijn de belangrijkste personages (hoofdpersonen)? Hoe zien zij eruit?
- Wat gebeurt er allemaal? Wat gebeurt er eerst, wat gebeurt er daarna en hoe loopt het af?
- Waar speelt het zich af? Hoe ziet het er daar uit? Wat voor spullen zien we daar?

Laat kinderen verwoorden wat ze zich herinneren en wat belangrijk is voor het naspelen. Noteer met korte woorden en/of pictogrammen wat de kinderen vertellen. Je kunt hierbij een T-schema benutten.

- **Verzamel samen materialen en maak keuzes**

- Laat kinderen zelf materialen aandraagen of kiezen uit een verzameling.
- Denk aan poppetjes, dieren, blokken, doeken, natuurmateriaal, miniaturen.
- Moedig symbolisch spel aan: een steen kan een huis zijn, een blauw doek een vijver.

Bevestig wat de kinderen zeggen en breidt waar nodig hun taalgebruik uit (VAT-principe).

Stel waar nodig vragen die de kinderen helpen om gericht te zoeken:

- “Wie heeft iets gevonden dat we als bed van Kikker kunnen gebruiken?”
- “Wat past goed bij het huis van Haas?”

- **Bouw het decor samen op**

Zorg voor een plek voor het opzetten van de verteltafel. Help de kinderen om de verteltafel op te bouwen:

- Richt de plekken in waar het verhaal zich afspeelt (achtergrond, materialen, objecten die belangrijk zijn voor het verhaal).

- Geef de personages een plek.
- Ondersteun de volgorde van handelingen door de verhaallijn (prenten) bij de verteltafel op te hangen. Geef ook het prentenboek een plek bij de verteltafel.

Gebruik ruimtelijke begrippen (*naast, onder, achter, boven, links, rechts*) bij het inrichten en laat ook de kinderen deze actief gebruiken. Stel bijvoorbeeld vragen als:

- “Zetten we de boom naast het huis of iets verder weg?”
- “Waar zat Varkentje toen ze bang was?”

- **Test het decor samen uit, reflecteer en verbeter**

Speel het verhaal uit aan de verteltafel, waarbij je zelf de rol van verteller neemt en de kinderen ondersteunt bij het uitvoeren van de handelingen en het voeren van de dialogen.

- Kan het verhaal gespeeld worden?
- Ontbreken er nog belangrijke zaken?

Maak eventueel foto's of eenvoudige plattegrond van de tafel als geheugensteun voor latere spelmomenten.

Als de verteltafel met een klein groepje is opgebouwd, kun je dit groepje de tafel laten presenteren aan de rest van de groep.

Je kunt er ook voor kiezen om de tafel (deels) zelf op te bouwen. Als kinderen ervaring hebben opgedaan met het werken van de verteltafel en/of al wat ouder zijn, kunnen zij ook (deels) zelfstandig aan de slag met het opbouwen van een nieuwe verteltafel.

4. Bouw het spel op in fases

Fase 1: Leerkracht leest voor, kinderen spelen mee

De leerkracht leest het boek voor aan de verteltafel. Kinderen spelen mee met personages en attributen. De leerkracht begeleidt actief, benoemt wat er moet gebeuren, gebruikt de doelwoorden en zinnen actief, souffleert de kinderen waar nodig en herhaalt taaluitingen en vult deze aan waar nodig.

Fase 2: Kinderen spelen tijdens het voorlezen

De leerkracht leest voor, maar kinderen nemen meer handelingen en taal zelf over. De leerkracht stimuleert met vragen:

- “Wie weet nog wat Vos toen zei?”

Fase 3: Kind als verteller

Een kind ‘leest’ het boek voor of vertelt het na, terwijl anderen het verhaal uitspelen. Dit vraagt meer van hun verhaalbegrip en taalproductie. In eerste instantie kun je als leerkracht nog op de achtergrond ondersteunen of meespelen in één van de rollen.

Extra optie: Eigen variaties spelen

Laat kinderen zelf nieuwe scènes of variaties bedenken of het verhaal veranderen:

- “Wat als de wolf verdwaalt?”

Laat de kinderen hun eigen verhaal eventueel ook tekenen en opschrijven in een daarvoor geschikt tekstformat.

Tips voor de woordenschatontwikkeling

De verteltafel biedt rijke mogelijkheden voor doelgerichte woordenschatontwikkeling.

- **Selecteer doelwoorden vooraf**

Beoordeel welke woorden en begrippen in ieder geval gekend moeten zijn om het verhaal te kunnen begrijpen (kernwoorden en -begrippen).

Kies daarnaast ook betekenisvolle woorden uit het verhaal die ook in andere contexten bruikbaar zijn. Denk aan *stampen, bibberen, sluipen, stevig, schuilen, kraken*.

Om te beoordelen welke woorden van belang kunnen zijn voor jouw leerlingen kun je bijvoorbeeld bekijken welke woorden voorkomen in de WAK of soortgelijke woordenlijsten.

- **Bied kernwoorden en -begrippen vooraf expliciet aan**

De woorden en begrippen die essentieel zijn om het verhaal te kunnen gebruiken kun je het beste voor het voorlezen aanbieden volgens de didactiek van de Viertakt. Als deze woorden in het verhaal zelf worden uitgelegd of als er een hele duidelijke afbeelding is van het woord, dan is dit niet nodig.

- **Bied de doelwoorden en begrippen herhaald aan in de context van het verhaal**

- Hang de gemaakte woordenlijst op in het zicht bij de verteltafel.
- Gebruik de woorden tijdens voorlezen, bouwen en spelen. (“Hij sluipt... kun jij dat ook laten zien?”)
- Laat de kinderen ze eerst uitbeelden en later ook actief gebruiken.
- Versterk met synoniemen, gebaren en spel.

- **Visualiseer en herhaal de woorden**

- Hang woordkaarten en pictogrammen op bij de verteltafel.
- Benut visuele modellen (paraplu, woordkast etc.)
- Laat kinderen woorden tekenen of uitbeelden.
- Herhaal de woorden in andere contexten (kring, buiten, werkmomenten).

- **Observeer het begrip van de woorden en het actieve gebruik**

Zorg voor een kruistabel met de woorden en begrippen en de namen van de kinderen.

Observeer de kinderen tijdens het spel aan de verteltafel en in andere (gespreks-)activiteiten rondom het boek en noteer welke woorden zij passief begrijpen en welke zij actief gebruiken, zowel met ondersteuning als zonder hulp.

Overige mogelijkheden en tips

Tips:

- **Zet de verteltafel gevarieerd in gedurende een langere periode (3-4 weken)**

Nodig kinderen uit om begeleid te spelen aan de verteltafel en geef ruimte om er zelf voor te kiezen. Nodig de kinderen uit die ondersteuning nodig hebben in hun taal- en woordenschatontwikkeling. Speel mee (als verteller of als één van de hoofdpersonen) en ondersteun als het spel vastloopt of om nieuwe taal te modelleren. In een later stadium kun je je ook beperken tot de rol van observant. Als de kinderen daaraan gewend zijn kun je het spel ook opnemen, zodat je nog specifiekere kunt observeren en analyseren wat er gebeurt en welke hulp effectief is.

Laat alle kinderen ook naar vrije keuze spelen aan de verteltafel. Geef hen de ruimte om het aangeboden verhaal uit te spelen of te variëren en eigen verhalen te bedenken.

- **Verdiep en verrijk het spel**
 - Voeg nieuwe rollen of materialen toe.
 - Daag uit tot variatie: een ander einde, een nieuwe plek.
 - Breng problemen in.
- **Evalueer en reflecteer met de groep**
 - Wat hebben we gespeeld?
 - Wat gebeurde er in het verhaal?
 - Welke woorden zijn we tegengekomen?

Gebruik foto's of video's van het spel als reflectiemiddel. Laat kinderen navertellen of presenteren.

Mogelijkheden om te verbinden en verbreden

- Het spelverhaal kan ook (deels) terugkomen in een hoek voor thematisch rollenspel, waarbij de kinderen zelf de personages spelen. Hang relevante prenten en scènes daar op ter inspiratie.
- Laat kinderen tekenen, knutselen of bouwen rondom het verhaal.
- Laat kinderen een boekje maken van het verhaal. Maak bijvoorbeeld verkleinde kopieën van sleutelscenes. Laat de kinderen deze in volgorde leggen en opplakken en er zelf bij schrijven (dit kan ook 'alsof schrijven' zijn).
- Film het spel van de kinderen en kijk de film gezamenlijk terug.

Waarom de verteltafel een krachtige werkvorm is

Pedagogische en didactische onderbouwing

Onderzoek toont aan dat jonge kinderen taal het best leren in betekenisvolle, sociale contexten waarin ze zelf actief zijn. De verteltafel sluit hier naadloos bij aan: het biedt rijke taalsituaties waarin kinderen betekenis geven aan woorden, zinnen en verhaallijnen.

De verteltafel activeert de **zone van naaste ontwikkeling** doordat kinderen in interactie met elkaar en de leerkracht nieuwe taal en verhaalinzicht verwerven. Ze leren spelenderwijs en met betrokkenheid: de taal krijgt betekenis door gebruik in een sociale en herkenbare context. Door spel, visualisaties en dialoog komen belangrijke functies van taal samen: communiceren, denken, ordenen, verbeelden.

Het werken met de verteltafel past bij een **interactionele benadering van taalonderwijs**, waarin modeling, scaffolding en herhaling centraal staan. De leerkracht biedt taal aan binnen een concrete context, ondersteunt het gebruik ervan, en bouwt dit stapsgewijs af naarmate kinderen zelfstandiger worden.

Daarnaast is het werken met verhalende structuren (narratieven) een krachtig middel voor taalontwikkeling, omdat verhalen samenhang, logica en emotionele betrokkenheid bieden. Dit bevordert zowel het verhaalbegrip als het gebruik van complexe taal.

